

**VISOKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA ZA VASPITAČE
„MIHAILO PALOV“ VRŠAC**

Metode čitanja i mnemotehnike

Mentor:
doc.dr Tanja Nedimović

Svetlana Krstić

Studenti:
Aleksandra Mitrović
Ana Stanojlović

ČITANJE

Čitanje je proces spoznavanja pisanog teksta u svrhu informisanja, učenja ili zabave. Danas u moru pisanih informacija gotovo je suvišno pitanje znali neko da čita. Važno je kako se čita – koliko brzo i s kolikim razumevanjem. Bez razumevanja čitanje je dakle *lajanje na slova* (Tinker, 1963, prema Petz, 2010) – glasno ili u sebi.

Komponente čitanja

Čitanje se sastoji od dva dela. Jedno je njegov krajnji rezultat, komunikacija tj. razumevanje pročitano, a drugo sam proces koji vodi razumevanju. Proces čitanja je vrlo složen. Zahteva više raznovrsnih reakcija koje su već i svaka za sebe složene. To su sledeći aspekti:

1. *senzorni aspekt* – opažanje grupe znakova koji su uobičajeno vizuelni, ali i taktilni (kod slepih), a potom i auditivni.
2. *perceptivni aspekt* – prepoznavanje onoga što se vidi, uočavanje da se radi o pojedinim slovima i rečima i njihova interpretacija.
3. *sekvencijalni aspekt* – sjedinjenje logičkih i gramatičkih oblika napisanih reči s leva na desno (ili obrnuto).
4. *iskustveni aspekt* – povezivanje reči sa iskustvom koje ima daje različito značenje.
5. *misaoni aspekt* – zaključivanje o pročitano i vrednovanje pročitano.
6. *aspekt učenja* – povezivanje novih činjenica sa onim što je od pre poznato.
7. *afektivni aspekt* – interes za čitanje.

NAJVAŽNIJE ČITALAČKE VEŠTINE

Dobri čitači se razlikuju od slabijih upravo po svojoj veštini prepoznavanja reči i sposobnosti da, ukoliko im zakoči jedna tehnika brzo iskoriste drugu. Govoreći o teorijama čitalaških veština spomenućemo dve najvažnije: prepoznavanje reči i razumevanje pročitano.

Prepoznavanje reči

Stalno proširivanje liste reči koje se u celini poznaju. Što je lista veća, to čitač ređe zastaje da bi analizirao slovo po slovo o čemu se radi. Obično su to u početku: ime deteta, srodnički nazivi (mama, tata, sin, brat), pa nazivi objekata u detetovoj blizini itd.

Razumevanje značenja pročitanoog teksta

Jedinice razumevanja teksta su *reči, rečenice, odlomci teksta i tekst u celini*. Postoje i različiti tipovi, odnosno, nivoi razumevanja: *doslovno razumevanje, interpretativno, kritičko i kreativno razumevanje*.

ETAPE USVAJANJA VEŠTINE ČITANJA

Većina dece pre polaska u školu većim delom poznaje slova, povezanost glasa i slova, jasno im je da se čita s leva na desno i odozgo prema dole, znaju kako se drži knjiga.

Etapa celovitog prepoznavanja – u ovoj prvoj početnoj etapi dete napamet uči značenje cele napisane reči i vezu između nje i njenog značenja. To je globalno čitanje: cela napisana reč znak je za izgovoreno.

Etapa početne glasovne analize – pažnja se počinje usmeravati i na pojedina slova naročito ona prva. (Piše: Mara i Kata idu rano u školu. Čita: Mara i Kata idu r... ručati).

Etapa prevođenja slova u glas – Sada dete počinje obraćati pažnju i na ostala slova u reči i prevoditi ih u njihovu glasovnu zamenu tj. vezu između grafema i fonema. Taj proces mnogoj deci je prilično težak. (Piše: To je majmun. Čita: To je m-a-j-m-u-n).

Etapa složenog prevođenja grafičkih jedinica u glasove – to je već način čitanja uvežbanih čitača, koji rukovode gramatikom u celini i sintaktičke strukture.

Napisana reč više se ne rastavlja na grafeme nego se zapaža kao jezička ili pravopisna celina. (Piše uz crtež majmuna: To je majmun. Dete čita: To je majmun).

KAKO POVEĆATI BRZINU SVOG ČITANJA

Postoji opšte rašireno stanovište da je razumevanje teksta bolje ako se tekst čita sporije. Međutim to nije tačno. Pri sporom čitanju u kratkoročno pamćenje stiže tek red po red teksta i ispada iz njega, pre nego što sadržaj stigne da se poveže sa onim prethodno pročitanim ili sa onim što već imamo u dugoročnom pamćenju. Naš bi mozak mogao da prihvati 1000-2000 reči u minuti, a prosečni ga čitač snabdeva s manje od 300 reči. Tako mozak ima viška vremena koje onda troši na druge misli.

Osloboditi se artukulacije u čitanju

Slabi čitači i kad tiho čitaju pomeraju usne tj. ono sto čitaju moraju najpre izgovoriti da bi tek onda to razumeli. Uvežbanim čitačima usta su zatvorena kad čitaju, ali ipak misaono izgovaraju (i na to takođe troše vreme), pa onda razumeju. Jedan od načina uvežbavanja tihog čitanja je bez izgovaranja: čitajte u sebi, a istovremeno glasno brojte ili kuckajte olovkom po stolu određeni takt, npr. 1-2-3-4. U početku izgleda nemoguće, čak izluđujuće, ubrzo naš mozak prihvata igru.

Proširiti vidno polje pri čitanju

Jednim pogledom možemo obuhvatiti 6-10 znakova. Vežbama širenja perifernog vidnog polja postiže se zapamćivanje do 25 znakova jednim pogledom, pa se već samim tim vreme čitanja određenog teksta smanjuje za više od pola.

Smanjiti broj regresivnih pokreta očiju

Oči lošeg čitača zaustavljaju se na svakoj reči, vraćaju se na već pročitano, lutaju van stranica... Uvežbani čitači ritmički pomiču oči: u istim vremenskim razmacima zahvatajući istu količinu znakova. Pri sticanju ove veštine vrlo je korisna upotreba vizuelnih pokretača (tu ulogu može odigrati i olovka). Olovka se drži ispod teksta i ravnomerno se pomiče. Time se usmerava pažnja i podstiču ritmički pokreti očiju.

Razvijati adekvatne strategije čitanja

Jedan od vrlo važnih značaja dobrog čitanja je njegova fleksibilnost tj. prilagođavanje načina čitanja svrsi čitanja.

U adekvatne strategije čitanja spadaju sposobnosti za:

- Pronalaženje potrebnog materijala, tekstualnih izvora znanja (rečnici, enciklopedije, monografije, časopisi...);
- Definisanje sopstvenih ciljeva čitanja određenog teksta;
- Odabiranje materijala i ocena vrednosti podataka koju pružaju pojedini izvori;
- Organizaciju onoga što se čita, sastavljanjem adekvatnih beležaka.

METODE ČITANJA

Detaljno čitanje	Pažljivo čitanje celog teksta	Potpuno razumevanje
Čitanje radi uživanja	Čitanje onom brzinom koja ti odgovara. Što više čitaš postajes bolji čitač.	Zadovoljstvo
Letimično ili orijentalno čitanje	Čitanje da bi se saznalo o čemu je reč u knjizi.	Opšti utisak
Brzo pregledavanje i pretraživanje	Traženje podataka brzim pregledanjem stranice	Pronalaženje činjenica
Uočavanje pristrasnosti	Treba da odvojiš činjenice od nečijeg misljenja	Donošenje sopstvenih zaključaka

PRIMER:

Pored svakog zadatka upiši metodu čitanja koju bi za taj zadatak primenio.

METODE ČITANJA:

Detaljno čitanje - 1

Čitanje radi uživanja - 2

Letimično ili orijentalno čitanje - 3

Pretraživanje ili brzo pregledavanje - 4

Uočavanje pristrasnosti - 5

ZADACI

- Traženje telefonskog broja u imeniku.
- Čitanje avanturističkog romana.
- Traženje najjeftinijeg CD-plejera u katalogu.
- Čitanje propagandnog materijala lokalnog političara.
- Traženje definicije u rečniku.
- Čitanje pisma urednika u dnevnim novinama.

PRIMER:

Nekada davno živela je devojčica koja je imala lošu narav. Njena majka joj je dala kesu punu eksera i rekla joj da svaki put kad ne može da iskontroliše svoje ponašanje mora da zakuca jedan ekser na zid. Prvi dan je morala zakucati čak 37 eksera! Tokom sledećih nekoliko nedelja kako se učila kontrolisati, broj zakucanih eksera smanjivao se iz dana u dan. Shvatila je da joj je lakše da obuzda iljtnju nego da zakuca ekser na tvrd zid. Napokon, stigao je dan kada se devojčica nije iznervirala ni jedanput! Rekla je to majci i ona joj je savetovala da svakog mirnog dana izvuče jedan esker. Stigao je dan kada je devojčica rekla majci da vise nema nijednog eksera na zidu! Majka je uzela ćerku za ruku, odvela je do zida i rekla joj: „Dobro si učinila, ćerko, ali pogledaj rupe koje su ostale na zidu. Zid više nikada neće izgledati isto! Kada kažeš nekome nešto u ljutnji, povrediš ga. Kao da zabiješ nož u tu osobu i potom ga izvadiš napolje. Nema veze koliko puta kazes: „Žao mi je“, rana je ipak još uvek tu. Povrediti nekoga rečima je ponekad gore nego fizički. Prijatelji su naše retko bogatstvo i treba ih čuvati. Oni te nasmeju kada si tužna, ohrabruju kada trebaš uspeti nešto u životu, pozajmljuju ti rame za plakanje, uši za slušanje i otvaraju ti srce.”

Korišćena metoda čitanja

MNEMOTEHNIKE

Mnemotehnike služe zadržavanju materijala koji bismo inače najverovatnije zaboravili. Naročito su se dobro pokazala kod učenja i pamćenja besmislenih elemenata, kao što su npr. nama potpuno nepoznate reči ili nazivi, prezimena ljudi, nazivi nekih lekova, itd.

PRIMER:

1. Kao učenik brzo sam naučio izraze “stalaktit” i “stalagmit”, ali nikako nisam uspevaio zapamtiti koji od njih visi, a koji stoji na tlu, dok nisam rekao da stalaktit visi s krova. Ključ razlikovanja stalaktita od stalagmita bilo je magično slovo **k** kojim počinje reč krov.
2. Još je jedan način podsećanja poznat iz svakodnevnog života, a posebno kod onih slučajeva kad nam je neki izraz ili neko ime na „vrhu jezika“, ali ga se ne možemo setiti. Te su teškoće znatno češće kod starijih ljudi. Jedan od načina koji često uspeva upravo u takvim situacijama sastoji se u tome da osoba koja se baš u određenom momentu ne može setiti nekog poznatog imena, u sebi izgovara azbuku, pa kada dođe do slova kojim započinje traženo ime i naziv odjednom se otvori skladište s upamćenim materijalom, i tražena reč je pronađena.
3. Gotovo da nema čoveka kome se nije dogodilo da se jednog trena seti da treba nešto učiniti, nakon toga krene prema mestu gde bi zadatak trebalo izvršiti, putem do mesta izvršenja tog zadatka neko da ga prekine, najednom čovek ne zna po šta je krenuo! Sigurno ste primetili da u takvim situacijama može pomoći, da se vratite na ono mesto gde ste pomislili da treba nešto učiniti: vrlo često se povratkom na mesto na kojem je nastala ideja o nekoj akciji, ta ideja ponovo „vratu u svest“.

Verbalne mnemotehnike

Skraćivanje je mnemotehnika gde smanjujemo broj informacija u nastajanju da dobijemo jednu lako pamtljivu celinu. Npr. svi znamo skraćenice tipa RTS, CIA, MMF, i sl. nastale uzimanjem prvog slova reči. Ne pamtimo više čitave reči već jednu zvučnu celinu.

Kod **elaboriranog kodiranja** dodaju se informacije i prerađuju na takav način da budu što bolje zapamćene. Npr. ako nam je teško zapamtiti redosled u spektru boja, onda zapišemo boje i uzimamo njihova prva slova, i od njih osmislimo što interesantniju rečenicu. Za ljubičastu, modru, zelenu, žutu, narandžastu i crvenu, od slova **LJMZŽNC** napravimo rečenicu: Ljilja miluje zlatnu žabu na cigli.

Mnemotehnike uspešno se koriste i za pamćenje formula npr. **$E=mc^2$** . Možemo zapamtiti kao rečenicu: Ema miriše cveta dva.

Rime i ritam: Učenici nastavnika fizike, koji se voleo šaliti na predavanjima, na 20. godišnjici mature setili su se formule za akceleraciju: „Mala moja, dajem ti na znanje, sila kroz masu, daje ubrzanje“!

Vizuelne mnemotehnike

Da li Vam se dogodilo da zaboravite broj sobe u hotelu? Ako jeste ubuduće koristite **predstavljanje**. Ako Vam soba ima broj 3B, zamislite da će Vam u sobi nastupiti 3 balerine. Što ih življe zamislite veća je šansa da ćete izbeći neugodnosti pri utvrđivanju broja sobe.

Mnemotehnike, zasnovane na vizualnom predstavljanju prvi je koristio grčki pesnik Simonides oko 500 godina pre nove ere. Simonides je na jednoj gozbi recitovao stihove, a zatim su ga, na njegovu sreću, pozvali napolje. Tek što je izašao, urušio se krov i smrskao prisutne tako da ih je teško bilo prepoznati. Međutim, Simonides je ustanovio da vrlo lako može da predstavi gde je ko sedeo, i tako je izvršena rekonstrukcija. Tako je razvio mnemotehnički postupak poznat kao **metoda mesta**.

Bizarno predstavljanje: npr. ako treba zapamtiti niz nepovezanih reči poput: pas, bicikl, lula i strip, onda se može stvoriti: pas vozi bicikl, puši lulu i čita strip.

Rečenični klinovi: jedan od sastava rečeničnih klinova sastavio je i Cambiriger u 17 veku. Zasniva se na vizuelnim svojstvima brojeva: 1 je sveća ili toranj, 2 je labud, 3 je trozubac itd., a reči koje treba pamtit vizuelno se dovode u vezu sa rednim brojevima u nizu- prva sa svećom, druga sa labudom, treća sa trozupcem itd.

Metoda ključnih reči: ova se mnemotehnika koristi pri učenju stranih reči. Prvo se za stranu reč koju želimo naučiti, utvrdi asocijacija sa nekom rečju na svom jeziku, koja zvuči slično stranoj reči ili nekim njenim istaknutim delom. Ta akustički slična reč se naziva ključna reč. Npr. ako treba naučiti englesku reč „lizzard“, ključna reč može biti npr. lizati. Zatim učenik stvara interaktivnu sliku koju povezuje sa ključnom rečju. Npr. gušter liže veliki šareni sladoled. Ova mnemotehnika je posebno važna u početku učenja stranog jezika, kada ima puno novih reči.

Mnemotehnika povezivanja: kada treba zapamtiti niz podataka, mnemotehnika povezivanja nam može da nam pomogne na sledeći način: npr. treba da zapamtimo reči kao što su grad, knjiga, ruka, beba, itd. Prva reč se povezuje sa drugom u interakciju, zatim druga s trećom itd. Npr. prvo zamislimo grad kao grupu nebodera u obliku knjige, zatim zamislimo knjigu podignutu visoko u ruci kao baklju, zatim zamislimo bebu koja ima jake ruke kao Popaj.

Rituali

Posebno zanimljivu vrstu mešovite mnemotehnike predstavljaju rituali. Poznato je da su u pred pismenim društvima rituali služili za očuvanje tradicije. Koriste se pesme, priče, epovi, ples... Npr. navodi se da afričko pleme Ruanda ima četiri „specijalizovana pamtitelja“ koji takođe koriste rituale da što bolje održe pamćenje. Prvi pamtitelj pamti kraljeve i kraljice, drugi pamtitelj pamti događaje u pojedinom regijama, treći pamtitelj pamti slave, mrtve i kraljeve, a četvrti pamtitelj čuva tajne dinastije.

Mnemotehnički postupci pri upoznavanju

Budući da je kod ljudi izrazito dominantan vid nad slušnim kanalom, mi u trenutku upoznavanja zbog mnogo vidnih informacija u centralnom procesu gubimo slušnu informaciju o imenu. Srećom postoji trening za pamćenje imena. Trening se svodi na brzom odlučivanju šta je lakše zapamtiti: ime ili prezime, i zatim ga spojimo s izgledom, profesijom, funkcijom, mestom stanovanja... Ponekad je u situaciji upoznavanja dobro za asocijaciju uzeti ime nekog poznanika ili čuvene osobe, tj. iskoristiti podatak koji već imamo.

LITERATURA

- Kols, M., Vajt, Č., Braun, P. (2004): *Naučite da učite*. Kreativni centar, Beograd.
- Petz, B. (2010): *Uvod u psihologiju – Psihologija za nepsihologe*. Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Vizek Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović Štetić, V., Miljković, D. (2003): *Psihologija obrazovanja*. Ekološki glasnik, d.o.o., Donja Lomnica.
- Zarevski, P. (2007): *Psihologija pamćenja i učenja*. Naklada Slap, Jastrebarsko.